

Verslag door Kees Hudig

Bij bespiegelingen over modellen voor een duurzame en eerlijke economie wordt vaak ingebracht dat 'we' met de middelen die we momenteel beschikbaar hebben, de meest nijpende noden van de mensen op deze planeet zouden kunnen lenigen. Dat zou zelfs op zo'n manier kunnen dat het de duurzaamheid niet aantast, of zelfs herstelt. Desondanks komt het er niet of nauwelijks van en leven twee miljard mensen in extreme armoede terwijl de uitputting van de aarde alleen maar toeneemt. Om te onderzoeken welke mogelijkheden er op dit gebied zijn en ook te bekijken of een snelle uitvoering ervan mogelijk is, werd op 10 november 2009 een expertmeeting georganiseerd. Deze werd voorafgegaan door een verzameling van teksten over deze problematiek en een uitgebreide probleemstelling met daarin vijf vragen die beantwoord moesten worden over de mogelijkheden en haalbaarheid van een systeem van 'mondiale sociale zekerheid'. Verschillende van de vijftien deelnemers aan de expertmeeting hadden al voorafgaand een stuk ingestuurd met antwoorden op de vijf vragen.

Als inleiding heeft Hans Opschoor een helder overzicht gemaakt van de problematiek, de verschillende stukken en de eerste reacties op de probleemstelling (in het verslag hieronder wordt daar ruimschoots uit geput).

De discussie die drie uur duurde, ging aanvankelijk over de wenselijkheid en haalbaarheid.. Over de wenselijkheid en de 'technische' haalbaarheid van een systeem van Mondiale Basiszekerheid (MBZ) was unanieme overeenstemming, al waren er op bepaalde details wel verschil van mening. Een deel van de aanwezigen wilde eerst wat punten maken over de structurele oorzaken van de armoede en ecologische degradatie en garanties dat die in zicht zouden blijven. Bovendien werd geproblematiseerd dat de genomen spoedmaatregelen niet daartoe bij zouden dragen - zoals bij ontwikkelingshulp nogal eens voorgekomen is.

Een ander punt dat meerdere keren ingebracht werd, is het belang van een benadering die de rechten van mensen op de basisvoorzieningen centraal stelt. Daarbij werd ook opgemerkt dat in het huidige discours vaak alleen - of hoofdzakelijk - sprake is van individuele (mensen-, etc.) rechten. Dat het ook collectieve rechten zijn, waar hele gemeenschappen aanspraken op zouden moeten kunnen maken, blijft nog vaak onderbelicht.

Door de discussie en alle aanvullingen die er kwamen, werd de expertmeeting 'breder en dieper' dan aanvankelijk beoogd was, merkte Lou Keune op in een afsluitende samenvatting. Het aanvankelijke doel was om zo praktisch mogelijke plannen voor het instellen van mondiale bestaanszekerheid tegen het licht te houden. Maar dat veranderde gedeeltelijk toen ingebracht werd dat die consistent zouden moeten zijn met beleid op het gebied van handel, toegang tot hulpbronnen, en burgerrechten in de breedste zin.

Maar verder zijn er ook veel heel praktische zaken besproken, tot en met een berekening van de hoeveelheid geld die er naar schatting nodig zou zijn (tussen de 500 en 1000 miljard per jaar, maar lang niet allemaal in financiële overdrachten).

Mondiale Bestaanszekerheid: een inleidend overzicht

Hans Opschoor schetst de uitdaging van het denken over mondiale bestaanszekerheid door dat te vergelijken met *de Nederlandse welvaartsstaat*, waar *bestaanszekerheid* een “voorwerp van overheidszorg” is, net als de “spreiding van welvaart”; *Mondiale Bestaanszekerheid* betekent zorg over bestaanszekerheid als een mondiaal issue: niet alleen nationaal bezien, evenmin alleen als een issue van veiligheid en stabiliteit. Maar: betrokken op de voorziening van sociale en economische zekerheden wereldwijd, inclusief daarvoor noodzakelijke global public goods. Dat het mondiale een issue is, is het gevolg van persistente armoede en zelfs toenemende ongelijkheid, inclusief ongelijkheid in toegang tot natuurlijke hulpbronnen. Bestaansonzekerheid is voor een belangrijk deel het gevolg van druk van elders. Die druk wegnemen en meer gelijkheid realiseren kan op twee manieren:

- 1) *Verandering van structuren en relaties (WTO, bijvoorbeeld) – zie o.a. Opschoor 2008, “stop harming”;*
- 2) *Herverdeling, of “start helping”.*

De tweede manier (herverdelen) staat hier centraal – al is het dus maar de helft van het complete verhaal en vermoedelijk minder dan de helft als het gaat om de inspanning die nodig is om het eerste spoor te laten aflopen door de internationale gemeenschap.

Over mondiale bestaansonzekerheid is door het Platform DSE een expert meeting georganiseerd (op 10 november 2009). Het is van belang om daarbij voor ogen te houden dat binnen het Platform de meer structurele dimensie in zijn algemeenheid prioriteit krijgt. Bestaanszekerheid moet verankerd zijn in maatschappelijke structuren en processen. Maar zolang dat niet het geval is (d.w.z.: zolang de kraan van de structurele onzekerheid open staat, is leniging van de resulterende nood wenselijk (of: moet er wel gedweild worden). Op de bijeenkomst staat een aantal vragen centraal:

- *Is een stelsel van MBZ op korte termijn wenselijk en haalbaar? (het “waarom”)*
- *Welke bestaansrechten zouden gegarandeerd moeten zijn? (het “wat”)*
- *Om hoeveel geld gaat het, en hoe berekend? (het wat kost dat?)*
- *Hoe eraan te komen? (het “waar te halen”)*
- *Hoe te besteden? (het “waar te brengen”).*

Tot zover het deel uit de inleiding van Hans Opschoor, die vervolgens inging op de inkadering en definiëring van mondiale bestaanszekerheid, de verschillende uitvoerende vormen en hoe te financieren, waar we later op terugkomen. Een belangrijke wetenschapper op dit gebied die door Opschoor aangehaald worden, is de Duitse filosoof Thomas Pogge. Deze stelt dat "Westerse overheden en burgers een plicht hebben om de mondiale armen bij te staan in hun pogingen zich bestaanszekerheid te verschaffen. Sterker: die overheden en burgers hebben volgens hem de verplichting een mondiale structuur die (voorzienbaar en vermijdbaar) mensenrechten schendt te vervangen door een die die rechten niet schendt." Andere belangrijke theoretici zijn John Rawls en de Nederlander Pieter Pekelharing.

Ook wijst Opschoor op de 'intertemporele' en 'internationale' aspecten van de verplichtingen die er zijn zo lang er nog geen structurele eerlijke verhoudingen zijn bereikt. De integrale inleiding is op de website van platform DSE (<http://www.economischegroei.net/file/303>) terug te vinden.

Een eerste discussie legde de vinger op het feit dat we bij het bespreken van deze materie vaak hinken tussen 'herverdeling' en directe sociale bescherming, en dat de crisis de balans verder naar de laatste doet uitslaan. Anderen wezen weer op de kansen die de crisis biedt,

bijvoorbeeld met een Tobin Tax die ineens zelfs bij de G20 op de agenda verschijnt. Ook werden er voorbeelden aangedragen van regeringsbeleid dat in de goede richting gaat (zoals de Braziliaanse Bolsa Familiar die inmiddels 44 miljoen mensen ondersteunt. Maar er zijn ook andere voorbeelden in India of Ethiopië.

II Vraag 1: Wenselijkheid (het “waarom”) en haalbaarheid MBZ-stelsel

(Uit de inleiding van Hans Opschoor:)

Algemeen

Een MBZ-stelsel is wenselijk op grond van de afwezigheid van afdoende bestaanszekerheid garanderende stelsels in tal van landen en internationaal. En dat, terwijl bestaanszekerheid feitelijk op tal van plaatsen en voor miljoenen – zelfs miljarden – mensen niet gegarandeerd is. Mestrum noemt hierbij dat de huidige ontwikkelingssamenwerking faalt op dit punt. Geurts wijst er op, dat de kans groot is, dat het aantal mensen met minder dan 1\$ per dag zal toenemen, door groei van de bevolking, de effecten van klimaatverandering, de uitputting van hulpbronnen, de toe-eigening van hulpbronnen door en voor de geprivilegieerden (inclusief een door koopkracht in plaats van behoeften aangedreven landgebruik).

Wat de haalbaarheid betreft, kan worden gewezen op een oplevende aandacht voor het thema sociale zekerheid, (bijvoorbeeld de High Level Task Force van de UNSG, de Chief Executive Board van de VN), etc (Oostingh). Verder is er vanuit de gespecialiseerde VN-organen ook in het kader van de financiële en economische crisis aandacht voor nieuwe, al dan niet “groene” banenplannen (UNEP, ILO, etc.). Deze verschillend activiteiten gaan in de goede richting, maar zijn nog verre van voldoende. De haalbaarheid op korte termijn wordt door de meeste respondenten op de vragen voor de workshop als laag ingeschat, hetgeen actie noodzakelijk maakt. Wat nodig is, aldus Mestrum, is politieke wil “en derhalve andere krachtsverhoudingen”.

Een interessante studie op dorpsniveau van Krahe (2009) toont wat mogelijk is met een basisinkomen 9 Euro per maand.(tot zover Hans Opschoor).

Tijdens de discussie rees de vraag of we het ook over de haalbaarheid willen hebben van structurele koerswijzigingen, zoals het stopzetten van neoliberale handelsverdragen die de voedselzekerheid ondermijnen. De politieke haalbaarheid dus. Als de politieke wil er is, komt het geld immers 'vanzelf' werd gesteld. Niet iedereen was daarvan overtuigd. Er is brede politieke steun voor de Millennium Development Goals, en toch komt daar veel niet van terecht. Inzoomen op pure geldoverdrachten zou bovendien wel eens de aandacht van de structurele oorzaken kunnen afleiden. En van preventie van hongersnood bijvoorbeeld. Meerdere discussianten pleiten er ook voor om duidelijker 'groen' en fair in deze problematiek te koppelen door de effecten van klimaatverandering en milieudegradatie voor armoede te benadrukken. Sommige structurele zaken kunnen ook al een direct effect hebben, zoals het instellen van anders meten. Uiteindelijk werd geconcludeerd dat het "toch ook om geld" ging, als het bijvoorbeeld gaat om de basisbehoeften van mensen die in ernstige armoede leven. Beide sporen moeten tegelijk bewandeld worden: structurele veranderingen én 'basic needs'. De manier waarop dat besteed wordt - bijvoorbeeld door lokale overheden meer middelen te geven als schulden geschrap zijn - kan uiteenlopen.

III Vraag 2: Welke bestaanszekerheden te garanderen (het “wat”)

Hans Opschoor begint:

Het zou goed zijn – ook voor het Platform - de vraag naar het “wat” te benaderen vanuit de mensenrechten, en in het licht van de wenselijkheid van een “rights-based approach” (in gedachten houdend de redenering in termen van plichten waar Pogge op wees - zie eerder). Daarop volgt een overzicht van de inhoud van de verschillende mensenrechtenverklaringen en VN-verdragen over Sociale, Economische en Culturele rechten. Ook geeft Opschoor een overzicht van de inhoud van de Millennium Development Goals, waar momenteel een groot deel van de officiële ontwikkelingshulp heen gaat. Daarna schetst hij een aantal voorstellen die verder gaan dan de MDG, zoals het voorstel voor een ‘social protection floor’ door de Chief Executive Board van de VN, die zich evenals veel vergelijkbare voorstellen baseert op ILO-gegevens. Opschoor noemt verder het idee van een basispakket van primaire levensbehoeften en het Lester Brown-Programma: “Mobilizing to save civilization”. Dan zijn er nog voorstellen voor basisinkomens..

Een van de grootste discussiepunten is of genoemde maatregelen vooral gericht zijn op het lenigen van directe menselijke nood, of dat ze ook op het gebied van milieu en duurzaamheid effect moeten hebben. Opschoor oppert het *stellen en inachtnemen van randvoorwaarden met betrekking tot de blijvende aanwezigheid van voldoende natuurlijke hulpbronnen voor ontwikkeling morgen. Het in MBZ-kaders invlechten van duurzaamheidsoverwegingen is niet voor iedereen vanzelfsprekend, en in elk geval ertoe leidt dat de claims op middelen ter realisatie van al die doelen sterk wordt vergroot. Mijn stelling is: in een denkraam met de dimensies van ‘duurzaamheid’ en ‘solidariteit’, ligt dat wel voor de hand. Het voorstel van Brown operationaliseert dit in zekere mate.*(einde citaat Opschoor)

Een groot deel van de reacties in de discussie ging in op de noodzaak om de rechten van mensen (op basisvoorzieningen, maar ook breder: toegang tot grond, water, collectieve rechten, et cetera) centraal te stellen. Daardoor zal het meteen uit de sfeer van charitas getrokken worden. Maar vervolgens gaat het natuurlijk om de definiëring van het pakket mensenrechten, waarbij veel stemmen opgingen om niet zozeer de individuele burgerrechten centraal te stellen (die zijn natuurlijk ook belangrijk) maar de sociaal-economische rechten. Anderen vulden dat weer aan met culturele en politieke rechten die ook belangrijk zijn. Consensus werd gevonden in de omschrijving dat we doelen op rechten -individuele en gemeenschappelijke - die "voorbij directe leniging gaan". Een uitgebreide reactie was om de sociale bescherming niet alleen te zien als een 'vangnet' maar ook oog te hebben voor drie andere dimensies namelijk 'preventieve', 'promotieve' en 'transformatieve' die allen direct te maken hebben met de precaire positie van mensen die in armoede leven.

IV Financiële Repercussies (het “wat kost dat”)

Hans Opschoor zet de verschillende berekeningen van kosten naast elkaar, maar geeft eerst de bestaande praktijk:

Bij wijze van achtergrond: het huidige niveau van effectieve ODA is van ordegrrootte \$ 100 miljard per jaar. Voor de klimaatgerelateerde uitgaven wordt in Kopenhagen-verband gesproken over programma's die in/voor ontwikkelingslanden alleen een inzet van internationale middelen vergen van \$ 200-300 miljard per jaar.

Vervolgens presenteert hij de verschillende berekeningen (nogmaals, zie voor de details het volledige verhaal: <http://www.economischegroei.net/file/303>)

Keune (BZ) denkt aan transfers ten behoeve van bestaanszekerheidsondersteuning voor mensen met minder dan 2\$ per dag of \$730 per jaar. Alles bij elkaar komt dat neer op circa 1

biljoen (trillion) of \$ 1x10¹². Dit zou (minder dan) ca 4% van het gem. inkomen van een inwoner van hoge inkomens landen zijn, of zo 'n 2% van het wereldgemiddelde inkomen.

De voorstellen van ILO/Terhal zouden (volgens Van Steenberg) neerkomen op een beslag op financiële middelen van \$ 380 miljard. Dit vangnet vormt, aldus Terhal, een logisch vervolg op de MDG na 2015. Gaandeweg kan het vangnet in de daarop volgende jaren verder uitgebreid worden tot een breder pakket dat alle sociaaleconomische grondrechten omvat, en niet alleen de allerarmsten ten goede komt. Dat zou het opstuwten richting stel: 500 miljard.

De kostenkant van de voorstellen van Brown (samengevat in een tabel) komen op zo'n 200 miljard dollar per jaar uit.

Proberen we een totaalbeeld te krijgen, dan is het allereerst goed om een onderscheid te maken tussen 'bottom up'-pogingen om pp basis van kostenramingen voor programma's enerzijds en 'top down'-ramingen uitgaande van inkomens-'bottomlines' anderzijds. De laatste kwamen uit in de orde van 1000 miljard. De eerste kunnen we als volgt benaderen: (i) MDGs en economisch-sociale BZ: 200-500 miljard, (ii) klimaatgerelateerde bestedingen voor toekomstige BZ: 200-300 miljard, (iii) overige duurzaamheidsgerelateerde uitgaven ruwweg 100 mrd; samen (iv) 500-900 mrd. Dat komt redelijk dicht bij de raming van Keune. Deze sigarendoos-berekening komt uit op een 375 mrd voor 'sociaal' en 350 mrd voor milieu. Ongeveer 50-50. Ter vergelijking: Lester Brown, die wel een heel klein pakketje lijkt te berekenen (totaal 200 mrd) komt uit op 40% sociaal, 60% milieu.

Lou vult aan dat het in zijn schema niet alleen om de allerarmsten gaat (de 1 dollar per dag - groep); hij vindt dat iedereen die onder de 2 dollar per dag zit, meegenomen moet worden. Ook bij de ILO zijn uitgebreide berekeningen over verschillende soorten basisvoorzieningen te vinden. Een deel van de discussie gaat over de praktische uitwerking: stel er is wel geld beschikbaar maar de voorzieningen ontbreken, hoe handel je dan? Kanttekening is ook dat er belangrijke zaken zijn die 'niet marktgebonden zijn' en dus moeilijker in geld uit te drukken zijn, zoals de toegang tot grond. In de wereld van het basisinkomen is ook ondervonden dat niet alles exact te berekenen is. omdat er effecten optreden die onverwacht kunnen zijn, belangrijkste is wat je wilt bereiken. De discussie zeilt dan al gedeeltelijk naar het terrein van de volgende vraag, namelijk waar het geld vandaan zou kunnen komen.

V Financieringsbronnen (het "waar te halen")

Hans Opschoor:

Welk arrangement er komt, het zal ondersteund moeten worden vanuit een daarop toegespitste internationale financiering. Keune bepleit dat zijn wereldwijd stelsel van bestaanszekerheid moet worden gefinancierd uit:

- *bestaande middelen van ontwikkelingshulp*
- *rijkdombestrijding, te beginnen in het Noorden: bevrozen van lonen en uitkeringen vanaf modaal, inkomensmaxima*
- *kwijtschelding van alle schulden.*

ILO 2008 gaat ervan uit dat er ook (en allereerst) een inspanning moet zijn van de eigen overheden van ontwikkelingslanden, en beziet met name in welke mate een 'basic social security floor' betaalbaar zou zijn voor de lage inkomenslanden. De daarvoor noodzakelijke

uitgaven zijn doorgerekend voor een aantal Afrikaanse en Aziatische landen, en zouden zo'n 5-10 % van hun BNPs vergen, terwijl huidige niveaus van uitgaven rond de 4% zijn en wellicht zouden kunnen oplopen richting 6%. Het verschil zou, aldus ILO, uit internationale steun dienen te worden gehaald.

Daarbij kan gedacht worden aan financiering uit ODA, maar ook aan (overige) algemene middelen in donorlanden, d.w.z. algemene belastingmiddelen, c.q. speciale belastingmiddelen voor dit doel. Verder is er in tal van verbanden natuurlijk nagedacht over wat wel "innovatieve financieringsmechanismes" wordt genoemd –recentelijk in het kader van de klimaatonderhandelingen bijvoorbeeld. Daaronder kunnen ook aanzetten tot internationale belastingheffing vallen, zoals o.a. door het Tax Justice Network bepleit (www.taxjustice.nl). In dit verband moet ook gewezen worden op mogelijk structureel international doorwerkende maatregelen als het 'ecologiseren' van het belastingstelsel.

Cossart stelt dat het doel van een faire ('balanced') mondiale ontwikkeling alleen maar bereikt kan worden in de setting van een mondiale omschrijving van collectieve goederen (als elementen van bestaanszekerheid) zoals gezondheid, veiligheid, onderwijs, en zolang er geen mondiale afspraken zijn over de financiering daarvan, met inbegrip van, cq gebaseerd op mondiale belastingen.

Sommige vormen van inkomsten genereren, zoals het instellen van quotas en belastingen op grondstoffen, leveren ook meteen lokaal fondsen voor ontwikkeling op. De druk die nodig is om dergelijke stelsels te krijgen (het 'hier' eisen van duurzame productie) zorgt ook meteen voor negatieve groei en herverdeling.

Maar er zou dan ook een instantie moeten komen die beoordeelt of bedrijven wel 'eerlijke' prijzen betalen voor hun grondstoffen. Met belastingen alleen is maar een beperkt resultaat te behalen, omdat - zoals ook in het jongste Tax Justice boek staat - het grootste deel van de handel 'intraconcern' is. Waarna meer details ingebracht worden over verschillende soort belastingen die dat ook kunnen ondervangen. Een van de beoogde doelen is het afbouwen van tariefescalatie. Een ander middel dat op individueel niveau benut zou kunnen worden, is een 'aardedividend' dat eenieder uitgekeerd krijgt.

V Hoe te besteden (het "waar te brengen")

Hans Opschoor:

De uiteindelijke doelgroep is door Keune als volgt benoemd: mensen met < \$2/dag (~ \$730 p.j.): vlgns UNDP zo'n 2,8 mrd mensen.

De vraag is nu, hoe de middelen daar komen.

1) *Piet Terhal bepleit dan een international proces (en wil dat de EU het initiatief hierbij neemt), met een stevige rol voor de VN. Onder coördinerende leiding van de Verenigde Naties (Human Rights Council, UNDP) krijgen ILO, UNESCO, WHO het aanvullend mandaat tot implementatie en toezicht op het sociaal vangnet, zoals boven omschreven. Verder wordt door ECOSOC, in samenwerking met Wereldbank een indicatief globaal plan voor werkgelegenheid ontworpen, waarmee de economische politiek van de lidstaten van de VN sterker op elkaar zal worden afgestemd.*

2) *Uit de discussianten kwam ook het voorstel om de toekenning van middelen via 'rechtstreekse inkomenssteun' aan de armsten te laten lopen. Of en hoe dit zou kunnen buiten de genoemde overheden om, is een mogelijk discussiepunt.*

Een stelsel van MBZ zou naar zich laat aanzien via de overheden in de relevante landen moeten lopen (waarbij in het geval van internationale transfers de accountability verzekerd zou moeten zijn – wat overigens wel weer zal leiden tot discussies over al dan niet terechte conditionaliteiten). Belangrijk is dat voorzieningen afdwingbaar worden, hetgeen onder andere betekent dat ze binnen bijvoorbeeld tien jaar onderdeel worden van uitvoeringsprotocollen van het verdrag inzake sociaaleconomische mensenrechten. Tevens moeten nationale overheden en de internationale gemeenschap voldoende administratieve en financiële rugdekking aan lokale uitvoeringsinstanties kunnen geven om deze voorzieningen te realiseren en juridisch afdwingbaar te maken.

Mestrum bepleit een internationaal trekkingsrecht van nationale regeringen die op die manier de democratie zouden kunnen versterken en aan legitimiteit zouden kunnen winnen.

De vraag is ook, hoe een internationale component en een nationale inzet in ontwikkelingslanden op elkaar kunnen worden afgestemd. ILO raamde zoals we zagen, dat zo'n 40-50% van de uitgaven voor een sociaal minimum zouden worden opgebracht door de landen zelf (oplopend wellicht tot een hoger percentage in rijkere ontwikkelingslanden. Het lijkt voor de hand liggend (zie overigens de vorige alinea) dat internationale transfers aan nationale overheden aanvullend op hun eigen budgetten ter beschikking worden gesteld.

Voorbeelden die in de discussie aangedragen worden zijn de Greenhouse Development Rights. Geopperd wordt ook om toe te werken naar een verschuiving van bestaande belastingen, zoals Cossart stel in zijn stuk over Tax Justice. Daarna kan dat worden uitgebreid. We zouden de hulp moeten invoeren van progressieve fiscalisten uit dat netwerk, en daar misschien een aparte expertmeeting over beleggen. Ook moeten we verder kijken naar de verschillende mogelijke toeieningsmechanismen en oog hebben voor de rol van complementaire geldsystemen. Francine Mestrum heeft een website helpen inrichten die daar over gaat: Ingebracht wordt dat we niet moeten proberen om alles op marktmechanismen en belastingdenken te gooien. Onder inheemse bewegingen bestaat weerstand tegen het 'prijzen van natuur'; er zijn ook andere middelen om controle over lokale grondstoffenvoorraden te krijgen.

Hoe dan ook moeten we heel helder formuleren hoe de enorme geldbedragen waar we het over hebben, besteed moeten worden. We zouden al flinke vooruitgang boeken als we de MDG meer inkaderen in rechten. Verder zou er een internationaal fonds ingesteld moeten worden voor de trekkingsrechten, waarna landen zelf voor een groot deel voor de financiering kunnen zorgen. Ook is belangrijk te beseffen dat als het goed is we een proces in werking zetten waardoor de benodigde bedragen geleidelijk kleiner zullen worden. In een van de stukken wordt voorgespiegeld dat tegen 2035 alle ontwikkelingshulp overbodig geworden kan zijn, dat is een sterk argument. Ook andere populaire maatregelen worden mogelijk bij doorvoering van de gewenste maatregelen, zoals het afschaffen van landbouwsubsidies, wat meteen al zo'n 40 miljard per jaar op kan leveren. Verwezen wordt naar het oude stappenplan dat Tinbergen beschreef: de eerste taak is om te zorgen voor bestaanszekerheid voor iedereen. Daarnaast moet er gewerkt worden aan het verbeteren van de inkomstenverdeling. Door veel heffingen en bestedingen lokaal te organiseren, kunnen we ook voorkomen dat we teveel nadruk moeten leggen op in het Noorden impopulaire grote fondsen: "decentraal regelen wat decentraal kan".

Conclusies

Opschoor:

Tot de plichten van nationale overheden en van de internationale gemeenschap behoort de zorg om mondiale bestaanszekerheid. Uit de UDRM en de sociale filosofie van bijvoorbeeld Pogge valt bovendien af te leiden dat er bij de rijken en de rijke landen een plicht is tot realisatie van een internationale orde (politiek, economisch, sociaal) die op pro-actieve wijze MBZ veilig stelt (indien zo 'n orde voorstelbaar en realiseerbaar is), en – zolang zo 'n orde er niet is - vangnetten op redelijke, decente niveaus kan hanteren in situaties waarin die MBZ niet wordt gerealiseerd. Het is duidelijk dat die plichten vooralsnog vooral in de vorm van wishful thinking bestaan, en in niet-afdwingbare steun aan het realiseren van de MDGs – een onvoldoende verstrekkende stap op weg naar bestaanszekerheid.

Over de inhoud van inzake mondiale bestaanszekerheid te hanteren social protection floors of vangnetten, hoeft voor wat betreft de sociaal-economische kant wellicht niet heel erg veel gesteggel te worden verwacht – zeker niet in progressieve kringen – als we ons richten op de 'core content' documenten uit de sfeer van de Committee on Economic, Social and Cultural Rights en de ILO-ideeen.

Wel is er behoefte aan aandacht voor extra dimensies: bestaanszekerheid voor toekomstige generaties, en andere, niet-economische dimensies zoals : participatie, identiteit.

ILO acht het zelfs voor arme ontwikkelingslanden denkbaar dat zij uit eigen middelen BZ in eigen land realiseren – tot op zekere hoogte. De boven gedefinieerde internationale verantwoordelijkheid zou ergelijke nationale programma 's moeten helpen in hun uitbouw tot programmas die op zijn minst een decent geachte BZ-niveau wordt gerealiseerd.

Milieu/duurzaamheidsaspecten zouden in de context van MBZ kunnen worden gebracht – al blijft dat een discussiepunt. Punt daarbij is wellicht, dat in de meer gangbare MBZ-benadering de bestaanszekerheid van de levende armen op de voorgrond staat. Uitgaven ter financiering van garanties van toekomstige bestaanszekerheid kunnen ongetwijfeld vanuit een bredere MBZ-optiek beargumenteerd worden.

Een budget voor MBZ inclusief de duurzaamheidscomponent zou al gauw in de orde van 500-1000 mrd kunnen liggen.

Lou Keune rond de zitting af met wat voorlopige conclusies. Hij merkt op dat tijdens de expertmeeting de insteek is veranderd ten aanzien van zijn oorspronkelijke plan. We zijn afgeweken van ideeën over een puur mondiaal stelsel van sociale zekerheid gericht op de garantie van bestaanszekerheid. Die aanpak is verbreed en verdiept, door meer oorzakelijke thema's erin te vervlechten zoals handelsafspraken, toegang tot hulpbronnen, burgerrechten en politieke rechten et cetera. Die verdieping is noodzakelijk om te voorkomen dat we vast komen te zitten in nieuwe problemen. Maar we zijn desondanks heel ver gekomen in de uitwerking van de problematiek en de mogelijkheden die er zijn. Ook is er veel input gekomen voor uiteenlopende praktische maatregelen. Met een goed verslag en een bijgewerkte versie van het inleidende stuk van Hans Opschoor, leggen we een goede basis die onder andere op de 3e Conferentie van Tilburg ingebracht kan worden.

Bijlage 1: Lijst van deelnemers

Bijlage 2: Voorbereidende documentatie

Deelnemerslijst
Expertmeeting mondiale bestaanszekerheid
Financiering en Uitvoering
10 november 2009, Utrecht

Dierckxsens, Wim - *Dep. Eucumenico de Investigaciones, Costa Rica*
Geurts, Guus - *Beleidsgericht Milieukundige, Swadeshi – Bureau voor Andersglobalisering*
Gielingh, Wim - *bouwkundige, o.a. onderzoeker en consultant duurzaam bouwen*
Ginneken, Wouter van, *The International Labour Organization (ILO)*
Goudzwaard, Bob - *emeritus hoogleraar Vrije Universiteit Amsterdam*
Groot, Loek - *Associate professor Economics of the public sector, Utrecht University*
Hees, Ted van - *Policy adviser Oxfam Novib*
Hogehuis, Christiaan - *sustainable development research OIKOS*
Hudig, Kees - *Globalinfo*
Janik, Brigitte - *Vereniging Economen voor Vrede en Veiligheid*
Juffermans, Jan - *Beleidsmedewerker mondiale duurzaamheid, De Kleine Aarde*
Kaars Sijpesteijn, Ernst John - *Vereniging Democratisch Europa*
Keune, Lou - *onderzoeker Universiteit van Tilburg, netwerk Vóór de Verandering*
Mestrum, Francine - *Vrije Universiteit Brussel, Universiteit van Gent*
Metz, Paul - *INTEGeR... consult, Stichting Grondvest en European Business Council for Sustainable Energy e5*
Oostingh, Harrie - *Oxfam Novib*
Opschoor, Hans - *professor Economics, Vrije Universiteit Amsterdam, en Institute of Social Studies, lid UN Committee for Development Policy*
Rijnhout, Leida - *ANPED - Northern Alliance for Sustainability*
Terhal, Piet - *Economen voor Vrede en Veiligheid*

Bijlage 2: Voorbereidende documentatie

Beer, Paul de: [De nieuwste flatscreen tv betekent een slechtere school voor uw kinderen: Verhoog de belastingen](#)

Beer, Paul de: [Meer welzijn vereist rantsoenering](#)

Bequé, André: [Argumenten voor het principe van het MAXIMUMINKOMEN](#)

Brown, Lester: [Mobilizing to Save Civilization](#)

Cossart, Jaques: [Global Taxes for Public Finances in the South](#)

GDR: [Greenhouse Development Rights framework: The right to development](#)

HDR 2007/2009: [Fighting Climate Change: Human Solidarity in a divided world in a climate constrained world](#)

Juffermans, Jan: [Some new steps: Local Strategies, a Footprint tax and a real Global Deal](#)

Keune, Lou: [Bestaanszekerheid en de vernieuwing van het mondiaal economisch beleid](#)

Keune, Lou: [Mondiale herverdeling \(PPT\)](#)

Krahe, Dialika: [How a Basic Income Program Saved a Namibian Village](#)

LaFollette, Hugh: [Book Review Pogge](#)

Martinez, Andrés: ['One World': The Moral and Practical Challenges of Globalization](#)

Mestrum, Francine: [Naar een nieuw paradigma voor ontwikkeling en solidariteit](#)

Mestrum, Francine: [Geld maakt niet gelukkig?](#)

NEF: [From the ashes of the crash - 20 first steps from new economics to rebuild a better economy](#),

Opschoor, Hans: [Internationale Aspecten aan de Financiële Crisis: een discussievoorzet](#)

Opschoor, Hans: [Internationale aspecten in de nieuwe new deal - een inbreng voor de expert meeting inzake de Verklaring van Tilburg](#)

[Peter Singer](#)

Pogge, Thomas: [World Poverty and Human Rights](#)

Segers, Leon J.J. & Wim de Heer: [Een andere kijk op samenleving en economie, de markteconomie beteugeld](#)

Steenbergen, Hans: [Bijdrage voor expert werkgroep Financiën](#)

Steenbergen, Hans: [Nieuwe Open Wereld NOW](#)

Steenbergen, Hans: [Internationale welvaartsverdeling \(PPT\)](#)

Terhal, Piet: [Enkele internationale dimensies van de transitie](#)

Terhal, Piet: [Mondiale Instellingen](#)

VODO: [Duurzame Ontwikkeling voor Dummy's](#)

Werkgroep Voetafdruk Nederland: [Stappen naar een rechtvaardige verdeling van de mondiale gebruiksruimte](#)

YouPEC [Declaration 2008](#)

Reacties

Reacties op de 'vraagstelling' werden ontvangen van:

- [Geurts, Guus](#)
- [Ginneken, Wouter van](#)
- [Mestrum, Francine](#)
- [Oostingh, Harrie](#)